

Majewski, Erazm

Ślady Wendów we Frankonii : materiały do poszukiwań nad Słowiańszczyzną na Zachodzie

Światowit 2, 63-81

1900

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

regulówce zagonów, wykopywano dużo „wazonów z popiołem“. „Wazony“ te, poskładane pod płotem, z czasem uległy zniszczeniu.

Luźne skorupy, grube, słabo wypalone, z domieszką granitu, świadczą do dnia dzisiejszego, że owe zagony, na których dziś prosperują kalfory i ogórki, były niegdyś cmentarzyskiem. Łatwe sondowanie w gruncie piaszczystym na sąsiednich częściach ogrodu, na miejscowościach, które dotychczas nie były głęboko regulowane, nie wykryło w nich popielnic.

Obecny zarządzający, p. Wójcik, którego uprzejmości zawdzięczać możliwość dokonania poszukiwań, przyrzekł przy regulowaniu sąsiednich kwater ogrodu, zwracać baczną uwagę na te zabytki i w razie znalezienia uchronić je od zniszczenia.

ŚLADY WENDÓW we Frankonii

(Traces des Vendes en Franconie).

Materyały do poszukiwań nad Słowiańszczyzną na Zachodzie.

(Z 3-ma mapkami).

Celem notatki niniejszej jest zebranie śladów dawnego zaludnienia słowiańskiego na obszarze dzisiejszej Frankonii.

Nie jest to praca skończona, ale właściwie garść materyałów, mogących dać punkt oparcia do badań dokładniejszych i wszechstronniejszych.

Przedewszystkiem winienem zauważyć, że daleki byłem od domysłów na własną rękę, i wszystko to, co tu podaję za słowiańskie, jest zaczerpnięte ze źródeł niemieckich.

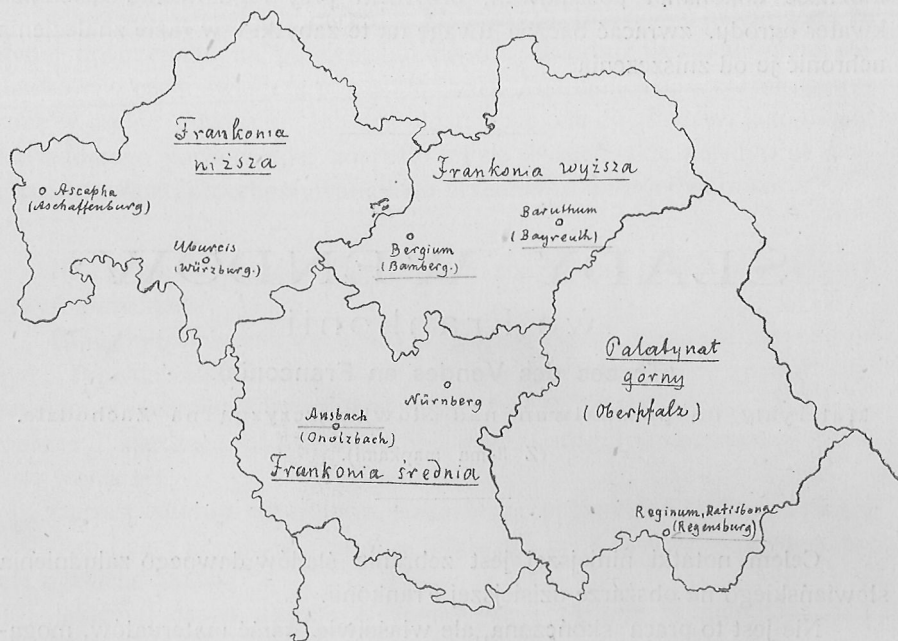
Frankonia, podobnie zręszta jak cała Bawarya, jest jedną z najlepiej poznanych części Europy pod względem archeologicznym.

Otóż oparłem się na materyałach starożytnych, zgromadzonych przez badaczy niemieckich i nigdzie oraz w niczem po za ich dane oraz ich określenia nie wychodzę.

Innemi słowy: ślady słowiańskie przyjmuję za słowiańskie tylko wtedy, gdy zostały przez obcych nam badaczy uznane za takie.

Podobna metoda uwalnia mię od obowiązku uzasadniania i rozstrzasaniasa przytoczonych danych, oraz od zarzutu fikcyjnego mnożenia śladów słowiańskich. Uwalnia zarazem od odpowiedzialności za rezultat statystycznych wyliczeń.

Poniżej podaję spis miejscowości, które są albo pochodzenia słowiańskiego, albo na ich obszarze znajdują się uroczyska słowiańskie, albo też zdradzają w jakimkolwiek sposób niewątpliwe cechy, że Słowianie niegdyś w nich mieszkali.

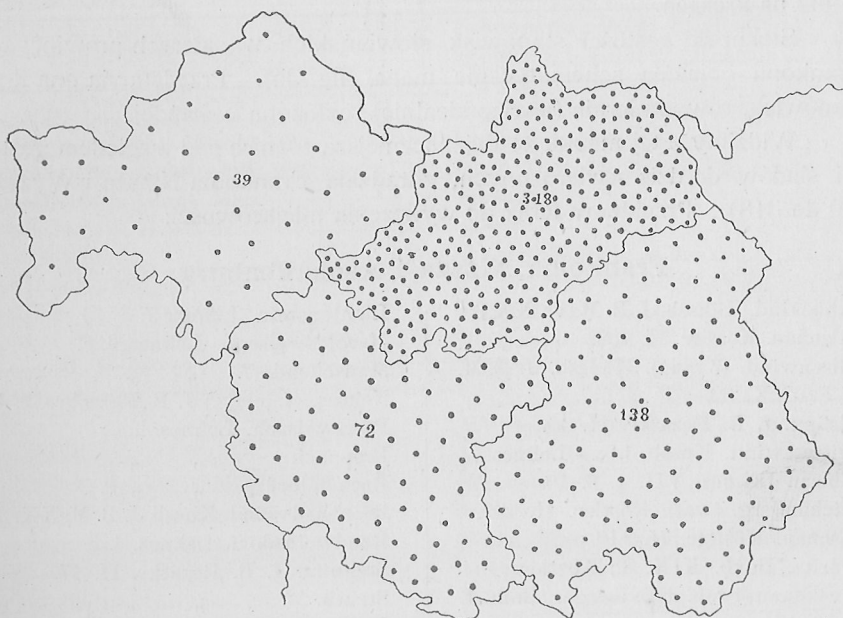
Rys. 35. Granice Frankonii.

Spis ten obejmuje dwie kategorie śladów słowiańskich: archeologiczne i językowe. I jedno i drugie nie stanowią ostatniego wyrazu w nauce, naprzód dlatego, że wiele wykopalisk, nieuznanych dotąd za słowiańskie, mogą w przyszłości okazać się takimi, powtóre, że pewna ilość innych nazwisk miejscowych, niezdradzających pochodzenia słowiańskiego i tu pominiętych, po dokładnem zbadaniu ich brzmienia w dawnych dokumentach, może w przyszłości okazać się słowiańską.

Jak dalece ukryły się już nazwy niewątpliwie słowiańskie pod postaciami nowemi, używanemi na obszarze Frankonii, dowodzi tego jaskrawo większość nazwisk tu przytoczonych. W znacznej ich liczbie trudno zna-

leżeć coś słowiańskiego, a jednak... za takie są uznane nawet przez Niemców. Słowiańskość ich okazuje się dopiero po rozpatrzeniu *postaci przejściowych*, przechowanych w starych dokumentach, albo też przez analogię z dobrze określonymi.

W dołączonym tutaj spisie, dla treściwości i uniknięcia hipotez, prowadzić mogących do niemiłych błędów, trudnych zresztą do sprawdzenia, podaję tylko nazwy w ich brzmieniu dzisiejszem, urzędowem.

Rys. 36.

Plan schematyczny, wykazujący gęstość śladów słowiańskich we Frankonii.

Odtwarzania lub zapisywania dawniejszych ich postaci unikam, gdyż wymagałoby to osobnych i rozległych studyów i wyprowadzało mię po za ramy, *treściwej notatki*, jakie tej pracy zakresliłem. Moim celem było zebranie śladów dawnych „Wendów” dla przekonania się, ile ich na ziemiach niemieckich dotychczas stwierdzono.

Materyał rozłożyłem według granic administracyjnych.

567 miejscowości, zamieszkanych niegdyś przez Słowian, dzieli się, jak następuje:

Frankonia Niższa	39 miejscowości
„ Średnia	72 „
„ Wyższa	318 „
Palatynat Górny z Regensburgiem .	138 „
razem .	567 miejscowości.

Najwięcej elementu słowiańskiego przypada na Frankonię wschodnią, t. j. na Wyższą wraz z Palatynatem, które razem obejmują 456 miejscowości, gdy zachodnia połowa wykazuje tylko 111 miejscowości. Jesteśmy tu już na kresach.

Stosunek gęstości stanowisk słowiańskich w czterech prowincjach Frankonii objaśnia schematycznie mapa (fig. 36). Przedstawia ona ilość stanowisk, równomiernie (a więc idealnie) rozłożoną w każdej.

Widzimy z tej mapki, że najznaczniejszą różnicę pod względem gęstości śladów do dziś stwierdzonych, zdradzają Frankonia Niższa i Wyższa (39 do 318). Przejdźmy teraz do wyliczenia miejscowości:

Frankonia Niższa i Aschaffenburg.

Abiswind. Künssb. J. B. M. Fr. XX. 32.
 Alzenau. Köstler. II. 108.
 Bischofswind. (3 razy). Künssb. J. B. M. Fr. XX. 32.
 Brünn. J. B. Rezatkr. II. 40.
 Ditterswind. Knssb. I. c.—Lehnes.
 Ebern. Lehnes. VII. 1. 6. 10.
 Eichenberg. (wał). Köstler. II. 109.
 ? Eschau. Köstler. II. 110.
 *Garitz. Boxb. XIX. 8.; Köstler.
 Geckenau (i zab.) Sandberger. Bonn J. 59. 17.
 Gerach. Lehnes 7.
 Gerlaswind. Köstler.
 Geroldswind. Knssb. J. B. M. 20.—Lehnes 7.
 Kitzingen. (Urny twarzowe!) Germ. M.,—Panz. I. 130.
 Kirchlauter. Lehnes. VII. 1. 6. 10.
 Kurzewind. Rth. Arch. Bayr. IX. 1. z. 5.; Lehnes. VII. 1. 6.

Lichtenstein. Lehes 7.
 Maroldswisach. Lehes. I. c.
 Mausendorf. „ „
 Neuses. (4 miejs.) J. B. Rezatkr. II. 44.
 Pfarrweisach. Lehnes. I. c.
 Preppach „ „
 Reckendorf „ „
 Reinhardswind. Knssb. J. B. M. XX. 31.
 Rendweinsdorf. Lehnes. I. c.
 *Stegnitz. J. B. Rezatkr. II. 47.
 Strüth. „ „ 48.
 Voccawind. Lehnes. I. c.; — Knssb. J. B. M. F. I. c.
 Waldswind (dziś Waldschwind). Knssb. I. c.
 Wasserlos. Herrn J. B. O.—Fr. 1842.
 Werneck. J. B. Rzk. II. 40.
 Windischbuchen. Fentsch.
 Würzburg. J. B. Rezatkr. II. 49—Arch. IV. 3 zes. 166.
 Windheim. Köstler II. 116.

Frankonia Średnia.

Ansbach (Onolzbach). J. B. II. 45.
 Bernau. J. B. II. 41.
 Bernhardswinden. Ftsch.; Knssb. J. B. XX. 32.

Bernhardswend. Stch. III; Knssb. J. B. XX. 32.
 Bettwar. J. B. II. 40.
 Brand (nazwy słowiańskie) J. B. II. 40.

Brodswinden. Ftsch. J. B. II. 41.;—
 Knssb. J. B. XX. 32.
 Dautenwinden. Knssb. I. c. XX. 32.
 Egloffswinden. „ „
 Ehreuschwinden. „ „
 Gabermühle. J. B. II. 41.
 Gelbe Birg. J. B. VII.—J. B. 21/11. i 12.
 Gräberwinden. Knssb. XX. 32.
 Grimmschwinden. Ftsch.; Knssb. XX.
 32.
 Grub. J. B. II. 42.
 Grub. „ „
 Grüb. Ftsch. J. B. II. 42.
 Grüb. „ „
 Hagenbüchach. Lehnese 7.
 Happurg (zabytki). Ftsch. VII.
 Herrnwinden. Knssb. XX. 32.
 Hellmitzheim. Germ. Mus.
 Hundsdorf. J. B. II. 42.
 Katterbach. „ „
 Kehl. J. B. VII. 50, 51.
 Kronach. J. B. II. 41.
 Lauf. J. B. II. 43. J. B. XIII. 39.
 Letten. J. B. II. 43.
 Meinhardswinden. Ftsch.; Knssb. XX.
 32.
 Morlitzwinden. „ „
 Nassenfels (zabytki). Köstler. II. 48.
 Neidhardswinden. Knssb. XX. 32.
 Lehnese 7.
 Neukatterbach. Lehnese 7. (słow. naz.
 w 3 wieku po Chr.).
 Neuses. (9 miejscowości). J. B. II. 44.

Osternohe. (9 miejscow.) J. B. II. 46
 Pahres. „ „ 46.
 ?Pappenheim. (zab.) Haas (Bibacum).
 Prackenhof. Lehnese 7.
 Ratzenwinden. Ftsch.
 Reinswinden „ ; Knssb. XX. 32.
 Retzelfembach. Lehnese 7.
 Retzendorf. Ftsch.
 Reusch „
 Schauerberg. Lehnese 7.
 Schneemühle. „
 Schornweissach. J. B. II. 47.
 Schweikartswinden. Knssb. II. 32.
 Ftsch.
 Sieglitzhof. Mehl. Chron. XXI. 77.
 Sintmannsbuch. Lehnese 7.
 Sorg. J. B. II. 48.
 Spielberg. „
 Strüth. „
 Trabelshof. Lehnese 7.
 Tragelhöchstädt. J. B. II. 48.
 Trübenbronn. Lehnese 7.
 Veitswend. J. B. II. 48.
 Velden. J. B. II. 48.
 Walburgswinden. Knssb. XX. 32.
 Wendelstein. Böhm. J. 14.
 Wieseth. Ftsch.
 Windelsbach. „
 Winden. „ ; Knssb. XX. 32.
 Winn. (dawn. Winden). Böhm. J. III.
 *Wörnitz. Köstler. I. cz. II. 57.
 Wolfartswinden. Ftsch.; Knssb. XX. 32.

Frankonia Wyższa.

Arzberg. Mehler. H. V. O. P. XXII. 3.
 Banz (góra Kulik i Steglitz). Herrm.
 L.; J. B. Bamb. 1842. 162.; J. B. Rzk.
 II. 40.
 Bayreuth. J. B. Bamb. II. 40. Groby:
 Haas. Sch. 34.—Naczynie glin.: Zapf.
 Anthr. VIII.—Hagen. I. 60.
 Benk. } Gradl. XVIII 3 zes. 135.; Zapf.
 XVI.
 Benk. } „
 Berneck. J. B. Rzk. II. 40.; (Perun.
 Haas. Sch. 48.
 Bernreuth. Herm. I.,—J. B. Bamb.
 1842—164.

Bernstein. (2 razy). J. B. Rzk. I. c.
 Betzenstein. „ „
 Birkach. (Fallmeisterei). Lehnese.
 Brand (4 razy) „ „
 Buckendorf. Herrm.
 Burgellern. Haas. Sch. 49.
 Burglesau „ Herrm.
 *Cremitz. Gradl. XVIII 3 zes. 112.
 Creussen. Seyl. XVII. 2. 79.
 Culm. J. B. Rzk. I. c.
 Deps. Gradl. I. c.
 Dittersbrunn. Herrm. I. c.
 Dobeneck. J. B. Rzk. I. c.
 Dobenreuth. „

- Dobrach. J. B. Rzk. 1. c.
 *Döberlitz. Gradl. 1. c.
 *Döbitsch. „ „
 Döbra. Gradl. 1. c.
 Döhlau „ „ ;—J. B. Rzk.: 1. c.
 Dörfles. Lehnies 7.
 Dörfles (zausznice). Germ. M. II. 89.;
 Mus. V. 14/3.
 Dörfles (zabytki sl.) Seyl. J. B. Bayr.
 *Dormitz. Popp. Dav. 90.
 Dressendorf (zabytki). Seyl.; J. B. Bayr.
 ?Eichig. Herrm. J. B. Bamb.
 Etlaswind. Knssb. 1. c. Popp.
 Eisenwind. Knssb.; (wał, grodzis).
 Vollr. Anthr. VI.—Zapf. Anthr. VIII.
 Egloffstein (zabyt. slow.) Seyl. XVII.
 Falls. Gradl. 1. c.
 Feldbuch (zabyt. sl.) Germ. M. I.
 Vollr. Anthr. VI.
 *Feilitsch. Gradl. XVIII. 3 110.
 Feuln. Gradl. XVIII. 3.
 Fischstein (b. daw. zabyt. slow.) Seyl.
 XVII. 2 71.—J. B. Bayr
 *Fleisnitz. Gradl. XVIII. 3. 160.—Zapf.
 XVI. 1. 159.—J. B. Rzk. II.
 *Fölschnitz. Gradl. 1. c. 122.
 Förbau. „ XVIII. 3.
 *Förmitz. „ 1. c. 119.
 Fördsdorf. Haas. 13.
 Förtschwind. Knssb. J. B. M. XX. 32.
 Germersreuth. J. B. Rzk. 1. c.
 Gesees (dużo zabytk.): J. B. Rzk. II.
 42.—Web. Anthr. IX.—Seyl. XVII,
 XVIII.
 Geutenreuth (zabytki, groby rzęd. sl.)
 Germ. M.—Mus. V.—Seyl.—J. B.
 Bayr.—Web. Anthr. IX.
 Görau (dużo zabyt. slow.)
 Görau.
 *Görschnitz.
 Gösmes. Herrm. J. B.
 *Graitz. „ „
 Grosslosnitz. Gradl. XVIII. 3. 125.
 Zapf. XVI. 1. 159.
 Grossschloppen. „ „
 Grub. (3 razy). J. B. Rzk. II. 42.
 *Gundlitz. Zapf. XVI. 1. 159.
 Haid, (groby slow.) Haas. Sch. 36.
 Hallerstein. Mehler.
 Hallstadt (majątek) J. B. Bamb. (Za-
 bytki).
 Hannberg. Lehnies 7.
 Hauptsmoorwald (zabytki). J. B. Bamb.
 *Hebanz. Gradl. 1. c.
 Heiligenstadt (zabytki). Haas. Sch. 38.
 Herzogwind. Knssb. J. B. M. XX.
 Hetzles. Popp. 1. c.
 Höchststadt an d. Aisch. Haas. 14.
 Höffas.
 Hohenberg. Mehler. H. V. O. P.
 Hohenpözl. Haas. Sch.
 Hollfeld (zab.) Haas. Sch. 35
 Horb. Herrm. 1. c.
 Horbach. Lehnies.
 Horbhof. Herrm. 1. c.
 Horlachen (2 razy). Zapf. 1. c.
 Horsdorf. Herrm. 1. c.
 Ichsen. Gradl. 1. c.; Zapf.
 Issling (pole „Bühl“). Herrm. 1. c.
 Kaider. J. B. Rzk. 1. c.
 Kairlindach. Lehnies 7.
 Kasendorf (i zabyt.) Herrm. 1. c.
 Kautendorf. J. B. Rzk.
 Kemmaten. Lehnies 7.
 Kirchehrenbach (liczne zabyt. sl.)
 *Kirchenlamitz. Mehler 1. c.
 Kirchsclletten. Haas. 1. c.
 *Kleinlosnitz. Zapf.
 Klenkheim. Haas. Herrm.
 *Köditz. Gradl. 1. c.; J. B. Rzk.
 *Ködnitz. „ „
 Köttel. Herrm. a. a. O. 1842 i 1856.
 Kremnitz p. Cremitz.
 Krögelhof. Herrm.
 *Kröglizen. Haas. Sch.
 Koppenswind. Knssb. J. B. M.
 Kronach. J. B. Rzk. II. 41.
 Kümmersreuth (góra „Kemnic“).
 Herrm. J. B. Bamb. 1842. 162.
 *Kühsehwitz. Gradl. 18. 3 zes. 149.
 Kupferberg (przez Słowian założony
 w 5-ym wieku. Köstler. I. 2. 124).
 Kutzenberg. (Herrm. tamże).
 *Lamitz. (Gradl. 18. 3).
 *Lamitzmühle. (Zapf. Bld. II).

- Langheim (tu „Brezeldorf“, nazwa słowiańska. Herrm. tamże).
 Lauf (2 razy). J. B. Rzk. II. 43.
 Lehsten. Gradl.—Zapf.
 *Leimitz. Gradl.
 Leineck. Gradl.
 Leisan. Gradl.
 Lesten (2 razy). J. B. Rzk.
 Letten (4 razy).
 Lettenreuth (i wykop. słow.)
 Leuchau. Gradl.
 Leups. J. B. Rzk.
 Leutenbach (zabytki sł.) Haas. Sch.
 Lienlas. Popp. Dav. 90.
 Litzendorf (groby słow.). Haas. Sch.
 J. B. Bamb. 1834.
 *Löhlitz. (Lehlitz) (groby słow.). J. B. Bamb.
 Lösau (wał słow.). Zapf. Anthr. VIII.
 Lösten (poch. słow.). Gradl. tamże.
 Lopp (i zabytki). Herrm.—Bamb. Seyl.
 J. B. Bayr. Web. Anthr. IX.
 *Losnitz.
 Ludwag. Haas. Sch. 50.
 *Lübnitz. Gradl. I. c.
 Mandlau.
 Marktleugast. Gradl.
 Marktleuthen (poch. słow.). Mehler
 H. V. O. P. Gradl. 18. 3. 108.
 Marktschorgast. Gradl. I. c. 113.
 Marlesreuth. Zapf.
 *Marlamitz. Gradl.
 Mechelwind. Kussb. J. B. M.—Lehnes.
 *Medlitz. Lehnes. Arch. U—Fr. 7. 1.
 Melkendorf (i zabytki) 2 razy. — J. B. Rzk.
 *Mettlitz.
 Mistelgau (i zab.). J. B. Bayr. 17. 2. 114.
 *Mittelpöllitz. Gradl. I. c. 131.
 *Modlic (poch. sł.). J. B. Rzk.
 Modschiedel. Herrm. J. B. Bamb. 1842.
 164.—J. B. Rzk. II. 44.
 Mordlau. I. B. Rzk. I. c.
 Muggendorf (słow. i zabytki) Haas. I. c.
 Mussen. Zapf.
 Nagel. J. B.
 Naila. (Nazwa słowiańska). J. B. Rzk.
 II, 44.
 *Nairitz tamże.
 Naisa (zabyt. sł.). J. B. Bamb. 1834. 60.
 Nemptchau. J. B. Rzk. I. c.
 Neutschau vel Neuschkau. Gradl. 18.
 3. 141.
 Neudes tamże.
 Neuhaus (pochod. słow. i zabytki).
 Zittel. Anthr. IX.
 Neuses (3 razy). J. B. Rezatkr.
 *Niederlamitz. Gradl.
 Niesten (i zab. sł.). J. B. Rzk. J. B.
 Bayr. Seyl., Web. Anthr.
 Oberbrunn.
 Oberfellendorf (zabytki sł.).
 Oberkotzau. Gradl. I. c.
 Oberlaitsch. Seyl. XVII. 2. 77. (wały słow.).
 *Oberpöllitz „ „
 Oberreichenbach. Lehnes 7.
 Oberröslau. Gradl.
 Obersdorf. Herrm.; J. B. Bamb.
 Oberthölau. Gradl.
 *Oberzettlitz „ „
 *Olschnitz (poch. sł.) Gradl. 122.
 Oschwitz. Gradl. XVIII. 3. 150.
 Osseck (2 razy). Gradl. str. 129.
 Ottengrün. J. B. Rzk.
 *Pegnitz. (Bagniça). Popp. Dav. 90.
 Peusenhof. Herrm. J. B. Bamb.
 Pirk. J. B. Rzk.
 Plech. „ „
 Plösen (poch. sł.). Zapf. XVI. 1. 158
 *Pölz. Haas. Sch. 51.
 *Pörbitsch. J. B. Rzk.
 Poppenwind.
 Posseck. Gradl.
 *Posterlitz (poch. sł.). Zapf. I. c.
 *Prebitz. E. M.
 Presseck (zab. słow. 5 wałów). Vollr.—
 Anthr. VI. i Mus. V.
 Presslermühle. Herrm.
 Pross. J. B. Rzk.
 *Pulsnitz (poch. sł.). Gradl.; Zapf.
 Pulst. Gradl.
 Raitschen. Gradl.
 Rauhe Stein (warow. słow.). Zapf.
 Reba (poch. sł.). Zapf.
 Reba (poch. sł.). Zapf.

*Redwitz (poch. sł.). Gradl.; Herrm.;
 Mehler. H. V. O. P.
 Regnitzlosau. Gradl. 1. c.
 Rehau. Gradl.
 Reislas. Popp. Dav.
 Raumannswind. Knssb.
 Reuschen. Gradl.
 Rochau. Köstler.
 Röschlaub. Herrm.
 Romansthal. Herrm.
 Rossdach. Haas. Sch.; Herrm.
 Rossdorf am Forst. Haas. Sch.
 Roth (siedl. słow.). Herrm.
 Rothenburg. (słow. warow.). Zapf.
 Rothwind. Knssb.; Herrm.
 Rugendorf (okop słow.). Vollr. Anthr.
 VI; Zapf. Anthr. VIII.
 ?*Schaitz.
 *Schesslitz. Haas.; J. B. Rzk.; J. B.
 Bamb.
 Schlappenreuth. Haas. Sch. 50.
 Schlömen. Gradl.
 Schlopp. Gradl.
 Schlüssellau. Gradl.
 Schney. Herrm.; J. B. Bamb. 42. 162.
 Schödlas. J. B. Rzk. II. 47.
 Schwand (burg. słow.). Vollr. Anthr.;
 Zapf. Anthr.
 *Schwürbitz. J. B. Bamb.; Herrm.
 *Seidwitz. Seyl. 18. 2. 70.
 Selb. Mehler. H. V. O. P. 12. 3.
 *Selbitz. Gradl. 18. 1. 156.; Zapf. 16.
 1. 159.
 *Saulbitz nad Solawą (poch. sł.). Gradl.;
 Zapf.
 Siegritz. J. B. Rzk.
 Simtmann Lehnies 7.
 Sophienthal (wał słow.). Seyl.
 Sorg (8 razy). J. B. Rzk. II. 48.
 Sparneck. J. B. Rzk.; Mehler. H. V.
 O. P. 12. 3.
 Stadtsteinach (i zabyt. sł.). Haas. Sch.
 35.
 Starkeuschwind. Haas. Sch. 51.
 Stechara (poch. sł.). Zapf. 16. 1. 159.
 Straas. Gradl. 18. 3. 158.
 Strass. J. B. Rzk. II. 48.
 Strässendorf. Herrm.; J. B. Bamb.

Stublang (w blizk. nazwy słow.). J. B.
 Bamb.; Herrm.
 Tannfeld (zab.). Haas. Sch. 35.
 Tauperlitz. Gradl. 1. c.
 *Thelitz. Herrm.; J. B. Bamb.
 Thiersheim (zab. sł.). Mehler 1. c.
 Thierstein (zab. sł. i poch.). Mehler 1. c.
 Thurnau (zab. sł.). Haas. Sch.
 Tiefenpöhlz. Haas 1. c.
 Töpen. J. B. Rzk.
 Trebgast. Gradl. 18. 1. c.
 *Trebitzmühle. Herrm.; J. B. Bamb.
 *Treusnitz. Haas 1. c.
 Trieb. Gradl. 18. 3. 128.
 Triebenreuth. J. B. Rzk.
 Trockau. E. M.
 Tröstau. Gradl. 1. c.
 Trogen. Gradl. 1. c., J. B. Rzk.
 Trogenau. Gradl. 1. c.
 Truppach. J. B. Rzk.
 *Ullitz. Gradl. 1. c. 158.
 Unterküps (uroczyisko Hainlohe)
 Herrm. L. J. B. Bamb.
 Unterleiterbach (groby sł.). Haas. Sch.
 35.
 Unterpöllitz. Gradl. 1. c.
 Unteröslau. Gradl. 1. c. 107.
 Untersteben. J. B. Rzk.
 Unterthölan. Gradl. 1. c.
 *Unterzettlitz. „
 *Vielitz. „
 Vierschau. „
 Voita. J. B. Rzk.
 Voitmannsdorf. E. M.
 Vorderreuth (wał sł.). Zapf. Anthr.
 8 Vollr. Anthr. 6.
 Wachenroth. Haas. 13.
 Waischenfeld (groby rzędowe). Web.
 Anthr. XI. 306.
 Waldstein (wał kam. słow. i w. i.).
 Kellerm. 18. 1. 209. Seyl. J. B.
 Bayr. 17. str. 277. Zapf. Anthr. II
 i IV.—Mus. V.
 ?*Wehelitz. Gradl. XVIII. 3. 169.
 *Weinlitz. Gradl. 1. c.
 Weissenhohe (i zab. sł.). Klieber J. B.
 Bamb. 1882.
 Weissenstadt. Mehler. H. V. O. P.

Weissmain (w blizk. góra Kordigast).
Herrm. J. B.
Welkenbach Lehnies 7.
Welschenkahl (zab.). J. B. Bayr. 1.
Seyl. 23.
Wiesen Herrm. J. B. Bamb.
Wind Popp. Dav. 91.—Seyl.
Windischletten Haas. Sch. 51.
Winkles. Zapf. 14 1.
Wölkendorf. J. B. Rzk.
Wölsau. Gradl. 1. c.
Wohlmutshüll. Haas. Sch. 36.
Wohnsdorf Haas. Sch. 49.
Woja. Gradl. 1. c.
Wüstenselbitz. Gradl. 1. c.
Wunsiedel. Mehler. H. V. O. P.

*Wurlitz. Gradl. 1. c.
Zeckern (nazwa słow. w 3-im wieku
po Chr.). Lehnies 7.
Zederdorf (i zab. sł. bardzo liczne).
Haas. Sch. 50, Haas. Sch. 5.
*Zedtwitz. Gradl. 1. c.
Zell. Mehler 1. c.
Zettlitz. Gradl. 1. c.
*Zettlitz. J. B. Rzk. (i osada). Herrm.
1. c.
*Zettlitz. J. B. Rzk.
Zeuln (zab. sł.). J. B. Bamb. 1861.
Zeyern. J. B. Rzk. II. 49.
Zoppaten. J. B. Rzk.
Zultenberg. Herrm. J. B. Bamb.

Palatynat Górny i Regensburg.

Bärnau. Br. Sch. XV. 12.; Mehler.
XXII. 3.
Brand. J. M. B. II. 40.
Cham. J. B. Rezatkr. II. 41; Popp.
Dav. 87. Götz. I. 765.
Diebis. Popp. Dav. 89.
Dobertshof. Popp. Dav. 89.
Dobrigau. Popp. Dav. 89;—Br.—Sch.
XV. 12. Mehler. XXII. 3.
Döberein. Popp. Dav. 89.
*Döllnitz. Br. Sch. XVII. 78—J. B.
Rzk. II. 41. Popp. Dav. 89.
„ tamże.
Döllnitzmühle tamże.
Döltsch. Popp. Dav. 89.
*Döswitz. „ „
Eslarn? Br. Sch. XVII. 78.
Floss. „ „ XV. 12.
*Girnitz. Popp. Dav. 88. (3 nazwy).
Gleiritsch. „ „ 90.
Gönlas. „ „ „
Görglas. „ „ „
*Görnitz. „ „ J. B. M. II. 41.
Gösen. J. B. M. II. 41.
*Grabitz. Popp. Dav. 88.
Grub (10 nazw). J. B. Rzk. II. 42.
Grünlas. Popp. Dav. 90.
Hammeles. „ „ „
Hammergünlas. Popp. Dav. 90.
Harlesberg. „ „

Harleshof. Pop. Dav. 90.
*Haunwitz. „ „
Höflas. „ „
Hohentreswitz. R. Sch. XV. 12. i XVII
78.
*Kaibitz. „ „
*Kanitz. Popp. Dav. 90.
Kauerheim (Windloch). Köstler. I.
cz. II. 66.
*Kaufnitz. Popp. Dav. 90.
Kemnath (3 razy). J. B. Rzk. II. 42.
Kemnathen. p. Köstler. I. cz. II. 66.
Kindlas. Popp. Dav. 90.
Kirchenthumbach „ „
Klenau. Mehler XXII. 3.
*Kodlitz. Popp. Dav. 90.
*Köblitz. „ „
*Ködritz. „ Dav. 90.
Köfering? Köstler.
*Köglitz. Popp.
*Köllitz. „ „
Kolnberg. (2 razy). J. B. Rzk. II. 43.
Kontrau. Br. Sch. XV. 12.—Mehlis.
XXII. 3.
*Kröblitz. Popp.
Krottensee (Windloch).
Kulmain. Popp. Dav. 88.
*Langwitz. „ „
Latsch. „ „
Leichau. Mehler XXII. 3.

- Letten. J. B. Rzk.—Br.—Sch.
 Letzau. "
 Löschwitz. Popp.
 Loh. "
 Lohe "
 *Loisnitz. (Luisnitz). Br.—Sch.—Popp.
 *Loisnitz. Popp. Dav. 89.
 Luhe. " "
 Menzlas. " "
 Mitterteich. Mehli. XXII. 3.
 Mockersdorf. Popp.
 Müles. " 90.
 Muglhof (osada sl.). Götz. I. 827.
 Nabburg. Popp. Dav. 89.
 Nankau. Br. Sch. XVII. 78.
 *Naslitz. " "
 Netzstall. " XV. 12.
 Neuhaus. Mehler.
 Ottengrün. J. B. Rzk. 46.
 Pechofen. "
 Penkhof. Popp.
 Perchen. Popp.
 *Pifliz. "
 Pirk (3 nazwy). J. B. Rzk. 46.
 Riggau. Br. Sch. XVII. 78.
 Rödlas. Popp. 90.
 Röslas. J. B. Rzk. II. 47.
 Rötz. Popp.
 Roslas. Popp.
 *Schirmitz. Br. Sch. XV. 12. Popp.—
 Götz.
 Schlattein. Br. Sch. " .—
 Schwand (3 razy). Popp.
 *Selbitz. J. B. Rzk. 47.—Popp. Dav. 90.
- *Siegritz. J. B. Rzk. 47.—Popp. Dav. 90.
 *Söllitz. Br.—Sch.—Popp.
 *Sogritz. Popp.
 Sorg. (2 razy). J. B. Rzk. II. 48.
 Spielberg. (2 razy). " "
 Stegenthumbach. Popp.
 Strass. J. B. Rzk.
 *Terschnitz. Popp.
 *Teunz. "
 Tirschenreuth. Mehler. XXII. 3.
 *Tirschnitz. J. B. Rzk.—Popp.
 *Trabit. Popp.
 *Traisnitz. Br. Sch. XV. 12.
 Trebsau. " —Popp.
 *Trefnitz. Popp.
 *Treswitz. Br. Sch.
 Trevesen. " —Popp.
 Vohenstrauss. "
 Waldersdorf. Mehler. XXII. 3.
 Waldsassen. "
 Weiden? "
 Welluck. Popp.
 Wendern. Popp.—Mehler.
 Wendersreuth. "
 Wiesau. Br. Sch.—Mehler.
 Wildenau. "
 Windischbachmühle. Popp. 91.
 Windischbergerdorf. " 91.
 Windischeschenbach. "
 Winn (daw. Winden). Böhm. J. 14.
 Wollau. Br. Sch.
 Wondreb. Popp.
 Zessau. Br. Sch.
 *Zettlitz. J. B. Rzk.

Teraz wypada nam rozpatrzyć się, w jakim liczebnym stosunku pozostają osiągnięte przez nas cyfry śladów słowiańskich do śladów rzeczowych przeddziejowych (wykopaliska), na gruncie Frankonii. Literatura niemiecka niemal po ostatnie lata wykazuje następujące odkrycia zabytków, należących do wszelkich epok, począwszy od neolitycznej, a kończąc na rzymskich, słowiańskich i germańskich. Wliczamy w to i nazwy miejscowe słowiańskie lub inne, uznane za niegermańskie. A więc:

Frankonia Niższa . . .	374 miejsc
" Średnia . . .	705 "
" Górna . . .	617 "
Palatynat . . .	618 "
razem . . .	2314 miejsc.

Co do zabytków *słowiańskich* tak się cyfry przedstawiają:

Frankonia Niższa	39 miejscowości	34 z nazwami słowiańsk.
„ Średnia	72	68 „ „
„ Wyższa	318	260 „ „
Palatynat. . .	138	? „ „
	567	362

Ogółem zabytków słowiańskich 567, zabytków językowych słowiańskich 362, nie wliczając w to Palatynatu; zabytków rzeczowych bez dochowania się nazwy słowiańskiej w samej Frankonii bez Palatynatu 67.

Miejscowości z końcówką słowiańską, *-ic*, *-ice*, po niemiecku *-itz*, *itz-en*—przedstawiają szczególną ważność, bo zawierają w swej liczbie nazwy odojcowskie, uznane za najstarsze *).

Takich jest *wśród 2314-tu miejscowości*, posiadających zabytki starożytne **):

we Frankonii Niższej	2
„ „ Średniej	1
„ „ Wyższej	60
w Palatynacie . .	34
razem .	97

Stanowi to dla powyższych prowincyj: 6%, 1½%, 23% i ?% ogólnej liczby nazwisk pochodzenia słowiańskiego. Dla zaokrąglenia na teraz naszych wiadomości, zamieszczam poniżej tabliczkę następującą:

	Powierzchnia w kilometrach kw.	Łudność dzisiej- sza	Ogólna liczba zabytków	Liczba zabytków i nazw słowiań- skich	Stosunek osta- niej do ogólnej liczby zabytków, wyrażony procen- towo
Frankonia Niższa . . .	8,400	617,000	374	39	11%
„ Średnia . . .	7,570	700,000	705	72	10%
„ Wyższa . . .	7,000	572,000	217	318	48%
Palatynat	9,660	537,000	618	138	21%

*) Ostatniemi czasy, tak wytrawny znawca przedmiotu, jak prof. Al. Brückner, uznaje nazwy o końcówce *-ic*, *-ice*, za równowarte pod względem chronologicznym i socyalnym z nazwami, zakończonemi na *-ów*, *-in* i t. p., gdyż są równie stare. Porówn. m. in. Kwart. histor. r. 1899, str. 543.

**) Na obszarze Frankonii może ich być więcej; tego nie badałem dla braku czasu i dość ścisłych map.

Porzucimy teraz rozpatrywanie całej Frankonii i zajmiemy się rozpatrzeniem Frankonii Wyższej, jako najbogatszej w ślady ludności słowiańskiej.

Jaki jest stosunek ogólny śladów i nazw słowiańskich do wszelkich nazwisk miejscowych (z wyjątkiem, rzecz prosta, uroczysk) na obszarze Frankonii Wyższej?

Obliczenie nazwisk, figurujących na mapie sztabu generalnego niemieckiego, dało mi cyfrę przybliżoną 1500.

Pamiętając, że nazwisk słowiańskich wymieniliśmy z tego obszaru 260, widzimy, że te ostatnie stanowią około 18% ogólnej liczby *dzisiejszych* nazwisk.

Czy można cyfrę 260 uważać za rzeczywistą, przybliżoną liczbę miejscowości słowiańskich? Nie. Naprzód dlatego, że opuściliśmy rozmyślnie nazwy, figurujące na mapach, ale opuszczone przez Köstlera i innych autorów w wykazach miejscowościach słowiańskich.

Że większą byłaby liczba, gdybyśmy wybrali z map całą nomenklaturę, może posłużyć za wskazówkę okoliczność, iż pominąłem w swoim wykazie z Frankonii Wyższej takie jak: Bug, Burgwind, Burggrub, Kulmitz, Kremnitz, Oserich, Görwitz, Stockau, Streitau, Teuschnitz i t. p. Powtórze należy niezapominać, że na obszarze Frankonii Wyższej znajduje się w naszym spisie, na podstawie określeń archeologów niemieckich 58 miejscowości z zabytkami niewątpliwie słowiańskimi, których jednak nazwiska nie zdradzają zgoła słowiańskości. W owych 58 miejscowościach nie dotrwały nazwy słowiańskie ani do naszych czasów, ani nawet nie przechowały się w dokumentach. O tem, że musiało zagać znacznie więcej nazwisk słowiańskich na rozpatrywanym obszarze, dowodzi fakt następujący:

We Frankonii Wyższej znane są grodziska i okopy słowiańskie w poniższych miejscowościach:

Eisenwind (Vollr. Anthr. VI. Zapf. Anthr. VIII).

Feldbuch (tamże).

Fischstein (Seyl. XVII. Zesz. 2. 71)

Lösau (Zapf. Anthr. VIII).

Neuhaus (J. B. Bayr.; Seyl.)

Niessen (J. Bayr, XVII. 3. 266; Seyl. tamże 225, Web. Anthr. IX).

Oberlantsch (Seyl. XVII. Zesz 2. 77).

Presseck (5 okopów. Vollr. Anthr. VI, oraz Mus. V. 3. 8).

Rothenburg (Zapf. Anthr. VIII).

Rugendorf (Vollr. Anthr. VI; Zapf. Anthr. VIII).

Sophienthal (Seyl. XVII. 2. 76).

Stadtsteinach (Vollr., Zapf., Anthr. VII; Seyl.; Haas. Sch. 35).

Thiersheim (Kellerm. VIII. 1. 212).

Vorderreuth (Vollr. Anthr VI; Zapf. 1. c.).

Waldstein *) (wał kamienny) (Kellerm. XVIII, 1. 209; Seyl. I. Ber. Bayr. XVII. 1. 277; Zapf. Anthr. II i VI).

Weissenhohe (Klieber. J. B. Bamb. 1882/98).

Na 16 słowiańskich grodzisk, uznanych za takie przez autorów, których tu przytoczyłem w nawiasach, tylko 5 miejscowości ma w nazwach ślady słowiańskie: Eisenwind, Lösau, Niesten, Oberlaitsch i Presseck. Jedenaście pozostałych nie dotrwało. Wyrażając to w proporcji liczbowej, widzimy, że zaledwie część trzecia zdradza w nazwach swą słowiańskość, dwie trzecie zatraciło ją zupełnie.

Nie będziemy ztąd wyciągali zadaleko idących wniosków, sądzimy jednak, że stwierdziliśmy dostatecznie, iż dzisiejsza ilość (260) nazwisk „wendyjskich“ reprezentuje tylko resztkę dawniej istniejących, jakie powstały w różnych fazach miejscowej ery słowiańskiej. Jaką zaś mogła być ich ilość (dwa lub trzy razy większa?), tego próżno byśmy dociekali. Bez wątpienia pewna ilość siedlisk słowiańskich kryje się w miejscowościach, gdzie odnaleziono zabytki przedhistoryczne, nieuznane za słowiańskie lub należące do tak zwanych dawniejszych przedśłowiańskich okresów. Za przykład takiej możliwości niech posłuży kilka grodzisk i okopów „niewiadomego pochodzenia“.

Euchenreuth (Kösl. str. 121. 90).

Gräfengehaid (tamże).

Langenau (Zapf. Anthr. VIII).

Nüsselbach (Mehl. Anthr. VI).

Schnebes (Köstler II. 129).

Schönlind (Kellerman XVIII. 209).

Staffelberg (Köstler I. c.).

Staffelstein (Seyl. I. c.).

Tiefenroth (Köstler II. 130).

Takie Langenau z ich liczby wyraźnie przecież nazwiskiem swoim świadczy, że grodzisko tutejsze mogło być słowiańskim **).

Niechby tylko w innych częściach Europy stwierdzono słowiańskość pewnych typów pogrzebowych, co do których panuje silne podejrzenie,

*) Nazwa ta w związku z wałem kamiennym świadczy, że poszła od niego, że tedy jest nową. Dawna zaginęła, a raczej została przerobioną (porówn.: Bernstein, Breitenstein, Mucke E. „Die Slav. Ortsnamen der Neumark“).

**) W moim wykazie nie zamieściłem go.

-stratz, za słowiańskie; Hermann dodaje do nich nazwy z końcówkami *-letten*, *-leiter*, *-sechen*, *-schnecken* *).

Chcąc operować pewnymi cyframi w moim wykazie, nie zastosowałem się do wskazówek tych autorów, chyba w wyjątkowych wypadkach, gdy zgadzają się z innymi jeszcze autorami. Ile tym sposobem pomiąłem miejscowości, które mielibyśmy prawo zaliczyć do słowiańskich, nie wiem, bom dokładnie nie sprawdzał. Wróćmy teraz do nomenklatury, którą zamieściliśmy w wykazie.

Dla zorientowania się w topograficznem rozmieszczeniu tych miejscowości wniosłem na osobną mapkę (fig. 37) same tylko nazwiska zakończone na *-ek*, *-itz*, *-au*, *-las*, *-wind*, oraz niektóre inne o temacie zupełnie wyraźnie słowiańskim (jak Grób, Horb, Dobra, Kötel, Osiek i t. d). Pomiąłem zaś całkowicie na tej mapce, aby nie zatłoczyć jej znakami, nazwy o końcówkach:

-anz	-eck	-itsch
-achen	-el	-reuth
-ach	-ern	-schloppen
-berg	-es	-sen
-bach	-heim	-ta
-dorf	-hof	i inne.

Z mapki tej widzimy, iż żywioł słowiański rzednieje ku południowozachodowi.

Obszar Frankonii wyższej wynosi 7000 km. □. Jeśli podzielimy tę cyfrę przez ilość zabytków starożytnych i przedhistorycznych, przekonamy się, że jedno stanowisko archeologiczne przypada na 10 kilom. kwadrato-
wych, jedno stanowisko słowiańskie na 22 kilom. kw.; jedna nazwa o pochodzeniu słowiańskiem na 28 kilom. kw.

Wyżej obliczyliśmy, że we Frankonii wyższej jest 60 nazwisk o końcówce słowiańskiej na *-ice*. Są one w wykazie naszym odróżnione gwiazdkami, a na mapce (fig. 37) znakiem trójkąta (▼).

Gdybyśmy podzielili równomiernie ilość kilom. kw. na ilość tych nazwisk, otrzymamy jedno nazwisko o końcówce *-ice* na każde 110 kilom. kw. Ale rzut oka na mapę naszą przekonywa, że w południowo-zachodniej części Frankonii Wyższej, mniej więcej po za linią idealną $a - a^1$ (czyli prawie po linię biegu rzeki Radnicy) nazwisk na *-ice* prawie że brak. Obszar ten wynosi blisko trzecią część prowincyi, czyli przeszło 2000 kilometrów.

*) Jahr. Ber. Bamb. 1842. 165.

Jeśli tedy nazwy odojcowskie rozdzielimy na 500 kilom. □, wypadnie nam *jedno stanowisko na każde 83 kilometry*.

Aby zrozumieć, co nam mówi ten stosunek należy porównać go z ilością nazwisk na *-ice*, spotykanych na innych obszarach ziem słowiańskich, wcale nie zmienionych.

Weźmy np. do porównania ziemie polskie. Gotowe tego rodzaju cyfry znajdujemy choćby w „Chrobacyi“ Wojciechowskiego. Ze str. 315 ej wyciągamy kilka danych.

W powiecie wiślickim . . .	86	osad	takich	na	34	milach	kw.	(1	osada	na	0,39	m.)
„ krakowskim . . .	75	„	„	„	43	„	„	(1	„	„	0,57	„)
„ sędzińskim . . .	125	„	„	„	109	„	„	(1	„	„	0,87	„)
„ szczyrzyckim . . .	59	„	„	„	59	„	„	(1	„	„	1	milę)
„ opoczyńskim . . .	41	„	„	„	50	„	„	(1	„	„	1,22	m.)
„ kaliskim . . .	28	„	„	„	59	„	„	(1	„	„	2,1	„)
„ lwowsk. i żydacz. . .	75	„	„	„	257	„	„	(1	„	„	3,4	„)
Ziemia warszawska . . .	12	„	„	„	50	„	„	(1	„	„	4,1	„)
„ chełmska . . .	25	„	„	„	134	„	„	(1	„	„	5,3	„)
Wojew. bełzkie . . .	36	„	„	„	250	„	„	(1	„	„	6,9	„)
Ziemia dobrzyńska . . .	6	„	„	„	54	„	„	(1	„	„	9	„)

i t. d.

Ilość osad odojcowskich okazuje się bardzo niejednakową. Nie jest to rzeczą przypadku. Różnica ta nie powstała skutkiem zatracenia nazw w pewnych okolicach, ale jest zależną od kierunku rozpościerania się *najdawniejszej* ludności słowiańskiej. Skutkiem tego w pewnych okolicach, później zajętych, jest mało takich osad—w innych, wcześniej zajmowanych, znacznie więcej.

Nam powyższe cyfry potrzebne są tylko do otrzymania wiadomości, że na ziemiach rdzennie i po dziś dzień słowiańskich, jedna nazwa patronimiczna przypada na $\frac{1}{2}$ mili, na 1, 2, 4, 5, a nawet więcej mil. Inaczej, może być pięć razy mniejszą lub większą od liczby średniej, którą tu przedstawia liczba 125 kil. kw.

Zamieniając obliczenia Wojciechowskiego z mil na kilometry, zobaczymy, że jedna osada przypada na 25, 50, 100, 200, 250 i więcej kilom. Jeśli przypomnimy sobie teraz, że we Frankonii Wyższej średnio przypada jedno nazwisko, zakończone na *ic* na 110 kilom, a z wyłączeniem okolicy ubogiej w te nazwy, jedna na 83 kilometry, zobaczymy ze zdziwieniem, że *tych nawet nazwisk na -ice*, jakie się dochowały skażone—*jest tyle, albo i więcej, ile ich spotykamy na ziemiach nigdy nie wynarodowionych. Jest ich w samą miarę tyle, ile byłoby mogło, gdyby te ziemie do dziś pozostały słowiańskimi*. Wynik to, przynaję, prawie-że nie oczekiwany. Choćby nawet przyjąć, że wśród tych nazwisk tylko trzecia część ozna-

cza osady najdawniejsze, t. j. należy do nazwisk odojcowskich, to i tak, pozostaje nam 20 nazwisk patronimicznych we Frankonii Wyższej, a ilość ta, ze względu na dawną rzadkość zaludnienia, choć może być *resztką tylko rzeczywistej liczby osad najdawniejszych, wystarcza już do stwierdzenia, że w epoce, odpowiadającej tworzeniu się osad patronimicznych, Frankonię Wyższą zajmowała w całości ludność słowiańska.*

Nie odrzeczy będzie tu jeszcze przypomnieć, że owe nazwy wendyjskie na *-ic, -ice* stanowią tylko 23% ogólnej ilości nazwisk słowiańskich, stwierdzonych lub dochowanych, w mocno skażonej postaci, na obszarze Frankonii Wyższej *); że tedy spotykają się tu nazwy wszelkich typów, dowodzące, iż we Frankonii *żywił słowiański od chwili osiedlenia się przechodził na miejscu wszystkie te normalne stadya, jakie możemy stwierdzić na ziemiach do dziś i bez przerwy słowiańskich*

Ten ostatni wynik wskazuje, że okres słowiański we Frankonii zachodniej nie mógł być wcale krótkotrwałym. Nomenklatura (w skażeniu wprawdzie dochowana), wystarczająco przecież jasne dla historyka i językoznawcy zawiera dokumenty. Odpowiednie ich zbadanie pozwoli zapewne rozjaśnić niejedną jeszcze zagadkę, wypełni niejedną lukę, którą dziś wykazują, bardzo rozmaicie przedstawione przez różnych autorów, dzieje Słowian we Frankonii.

Przedewszystkiem umiejętna analiza powinna być skierowana na pytanie: jak daleko w przeszłość odnieść należy pojawienie się Słowian we Frankonii. Archeologiczne dane dostarczą tu najpewniejszych wskazówek i według wszelkiego prawdopodobieństwa odsuną ten moment dziejowy do głębszej przeszłości, aniżeli się to do dziś przyjmuje.

Na tem zakończę bezpretensjonalną pracę, a raczej notatkę moją. Pośrednio chciałem wskazać, jak owocnem mogłoby być przestudyowanie gruntowniejsze tych i dalszych jeszcze kresów dawnej Słowiańszczyzny zachodniej bez uciekania się do danych dziejowych, które w naszym przedmiocie pozbawione są cech potrzebnej ścisłości i pewności. To, co podałem, to szkic zaledwie. Ktoby sobie więcej pracy zadał — bezwątpienia przysłużyłby się dobrze sprawie poznania pradziejów słowiańskich.

Erasm Majewski.

*) Dla Palatynatu i pozostałych części Frankonii stosunek ten wypada mniej korzystnie.

L I T E R A T U R A.

- Arch.* = Archiv des historischen Vereins.
Arch. Ob.-Fr. = Arch. des hist. Vereins v. Ober-Franken.
Arch. U.-F. = Arch. des hist. Vereins v. Unter-Franken, und Aschaffenburg.
Anthr. = Beiträge z. Anthropol. und Urgeschichte Bayerns. 1877—94.
Bav. = Bavaria. Länder u. Völkerkunde des Kg. Bayern. 1860—67. 4 tomy.
Br.-Sch. = Dr. W. Brenner-Schäfer. Bericht über die Ausgrabungen bei Trischberg, Kgl. Landgerichts Burglengenfeld. 1846. (Hist. Ver.).
Ftsch. = Ed. Fentsch. Abriss der Ortsgeschichte von Mittelfranken. (Bav. III. 1105 ff.).
Germ. M. = Anzeiger des german. Nationalmuseums.
Götlz. = Dr. Wilh. Götz. Geographisch-historisches Handbuch von Bayern (tom I. Oberbayern, Niederb. u. Oberpfalz). München 1895.
Gradl. = Heinrich Gradl. Die Ortsnamen im Fichtelgebirge und in dessen Vorlanden. (Arch. Ob. Fr. XVIII i XXVI).
H. V. O. P. = Verhandlungen des Historischen Vereins v. d. Ober-Pfalz. 1839., (od 4-tego tomu).
Haas Sch. = Nik. Haas. Über die heidnischen Grabhügel bei Scheslitz und andere im alten Regnitzgau. Bamberg u. Aschaffenburg. 1829.
Haas. = Nik. Haas. Geschichte des Slaventhalandes an der Aich. Bamberg. 1819.
Herrm. = Herrmann. Geschichte der Stadt Reichenhall u. ihrer Umgebung. (Ob. Arch. b. XIX. 1858).
J. B. = Jahresberichte der historischen Vereine.
J. B. M. = Jahresberichte d. hist. Ver. von Mittelfranken. (od 1841 r.)
J. B. Rezatkr., — *J. B. Rzk.* = Jahresber. d. hist. Vereine von Rezatkreis. 1830—41.
J. B. Bamb. = Jahresber. d. hist. Ver. von Bamberger.
Kellerm. = Kellermann dr., Burgwälle im Fichtelgebirge. (Archiv. f. Ob.-Bay. I oraz XVIII t.).
Knssb. = Künssberg. Über die Fränkische Slaven. (J. B. M.-Fr. XX. 1857).
Köstler. = Karl Köstler. Handbuch zur Gebiets- und Ortskunde des Königreichs Bayern. München. 1895 i 1896. 4°.
Lehnes. = Georg Ludw. Lehnes. Geschichte des Aurach-, Fembach-Leebach-, und Zenn-Grundes in Mittel- u. Oberfranken. Neustadt. a. H. 1841.
Lehnes 7. = G. L. Lehnes. Geschichte des Baunach-Grundes in Unterfranken. (Arch. U.-Fr. VII. zes. 1).
Mehlis. = Ch. Mehliis. Text z. archäologischen Karte der Pfalz u. d. Nachbargebiete (H. V. Pf. 1884). Ch. Mehliis. Archäologische Untersuchungen b. Gräfenberg. (Anthr. VI).
Mehler. = Ludw. Mehler. Geschichte u. Topographie der Stadtpfarrei Tirschenreuth. (H. V. O. P. XXII).
Mehl. M. = Chr. Mehliis. Markomannen und Bajowaren. München 1888 i Anthr. V.
Mehl Stud. = Ch. Mehliis. Studien zur ältesten Geschichte des Rheinlande Leipzig. 1875.
Mus V. = Mittheilungen des Museums-Vereins f. vorgeschichtliche Alterthümer Bayerns. v. F. Weber. 1885—88.
Popp. Dav. = Popp. David. Abhandlungen über einige alte Grabhügel, welche bei Amberg im Regenkreise Bayerns entdeckt wurden. Ingolstadt. 1821. 4°.
Popp. D. = Popp. Daniel. Bemerkungen über die Herkunft der Boier. (Eos. 1821. Nr. 85. str. 339).
Seyl. = Emanuel Seyler. Bericht ü. die prähistorische Forschungen am Görrauer Anger (Arch. Ob.-Fr. XVI—XX

i XVII/XXI). Bericht üb. die vorge-schichtl. Forsch. des histor. Vereins im Jahre 1889—90. (Arch. Ob.-Fr. XVIII).

Steh. = A. Steichele. Das Bistum Augsburg. Augsburg. 1861.

Vollr. = Vollrath. Burgwälle in Oberfranken. (Anthr. VI. 1884).

Web. = Fr. Weber. Die Besiedlung des Alpengebietes zwischen Inn und Lech und des Innthales in vorge-schichtliches Zeit (Anthr. VIII).

Web. Anthr. = F. Weber. Vorgeschichtliches aus dem Alpengebiet zwischen Inn und Salzach (Anthr. IX).

Z. H. V. S. = Zeitschrift des histo-rischen Vereins für Schwaben und Neuburg. (od r. 1874).

Zapf. = Ludw. Zapf. Die Ortsnamen des Amtbezirkes Münchberg (Arch. Bayr 16—19).

Zapf Bld. = Das Bayerland. Illustr. Wochenschrift für Bayerische Ge-schichte u. Landerkunde. 1889.

Zapf Anthr. = Ludw. Zapf. Slavische Fundstätten in Franken (Anthr. t. VIII oraz inne w t. III i VI-ym).

Zapf. = L. Zapf. Alte Befestigungen zwischen Fichtelgebirge und Fran-kenwalde, zwischen Saale und Main. (Anthr. VIII. 1887. t. 41).

Zittel. = Dr. Karl. Zittel. Die anthro-pologische Bedeutung der Funde in Fränkischen Höhlen. (Anthr. II).

ZABYTKI PRZEDDZIEJOWE

w pow. Miechowskim, gub. Kieleckiej.

(Z planikiem).

Wydawca „Światowita“ w Sprawozdaniu z wycieczek archeologicznych w Kieleckim w r. 1897 („Światowit“ tom I, 1899 r. na str. 62), wyliczając miejscowości, przez siebie zwiedzane, tak pisze: „Nie ograni-czając się wyłącznie do powiatu Stopnickiego, zwiedziłem także część pow. Pińczowskiego, Kieleckiego, oraz parę szlaków w pow. Miechowskim“. Jednym z nich jest szlak: Skalbmierz, Radziemice, Łętkowice, Sławice, Mie-chów, przyczem na str. 67 pisze p. M., że nie zauważył śladów przeddzie-jowych na szlaku: *Bolów, Sudolek, Gruszów, Radzimice*.

Niżej podpisanemu przypadło w udziale przebywanie stałe w tej czę-sci pow. Miechowskiego, przez którą biegnie szlak p. Majewskiego z roku 1897-go, przeto uważam za stosowne dać choć pobieżną, a treściwą wia-domość o zabytkach przeddziejowych, jakie tu poznałem.

Dwa stanowiska, z pośród niżej wyliczonych, leżą na samym szlaku p. M. (Gruszów i Radziemice, a poniekąd także W. Zagórze pod Miecho-wem). Niektóre inne—zaledwie o kilka wiorst od niego.

Schematyczny planik, jaki załączam, zechce czytelnik nawiązać z pla-nem, jaki p. Majewski na str. 63 daje (tom I „Światowita“ 1899 r.), a tym